

Idazle emakumeak euskal poesian: zenbakiek diotena

Las mujeres escritoras en la poesía vasca:
lo que muestran los datos

Les femmes écrivaines dans la poésie basque :
une lecture des données

Women Writers in Basque Poetry:
What the Data Reveal

ARRASTOA VILLAGRAN, Ane

Euskal Herriko Unibertsitatea UPV/EHU

ane.arrastoa@ehu.eus

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1693-0934>

DOI: <https://doi.org/10.59866/eia.v2i71.349>

Jasotze-data: 2025-11-06

Behin-behineko onartze-data: 2026-03-21

Behin betiko onartze-data: 2026-06-09

Ikerlan honen helburua euskal poesian emakume sortzaileek izandako lekua aztertzea da. Horretarako, hiru adierazleren analisi kuantitatiboa egin da: euskal argitaletxe nagusietan argitaratutako olerki-bildumak, poesia-lehiaketa nagusietan saritutako lanak eta Urruzuno lehiaketako parte-hartzaile zein irabazleak. Eremu horien bilakaera alderatzea eta emaitzetan idazleen generoak izan bide duen eragina azaleratzea izan da azken helburua.

Gako-hitzak: euskal poesia, genero-ikasketak, literatur lehiaketak, argitaletxeak, Urruzuno literatur lehiaketa, analisi kuantitatiboa.

El objetivo de este estudio es analizar el lugar que han ocupado las mujeres creadoras en la poesía vasca. Para ello, se realiza un análisis cuantitativo de tres indicadores: los poemarios publicados por las principales editoriales vascas, las obras premiadas en los certámenes de poesía más relevantes del País Vasco y los participantes y ganadores del certamen literario

Urruzuno. El trabajo compara la evolución de estos ámbitos y examina la posible influencia del género en los resultados.

Palabras clave: poesía vasca, estudios de género, concursos literarios, editoriales, concurso literario Urruzuno, análisis cuantitativo.

Cette étude examine la place des femmes créatrices dans la poésie basque. À cette fin, elle propose une analyse quantitative de trois indicateurs : les recueils de poésie publiés par les principales maisons d'édition basques, les œuvres récompensées par les prix de poésie les plus prestigieux du Pays Basque, ainsi que les participants et lauréats du concours littéraire Urruzuno. L'étude compare l'évolution de ces domaines et analyse l'influence éventuelle du genre sur les données examinées.

Mots-clés : poésie basque, études de genre, prix littéraires, maisons d'édition, concours littéraire Urruzuno, analyse quantitative.

This study examines the place of women creators in Basque poetry. To this end, it provides a quantitative analysis of three indicators: poetry collections published by leading Basque publishers, works awarded in the most prestigious poetry prizes in the Basque Country, and participants and winners of the Urruzuno literary competition. The study compares trends across these areas and explores the possible influence of gender on the indicators examined.

Keywords: Basque poetry, gender studies, literary prizes, publishers, Urruzuno literary competition, quantitative analysis.

ARRASTOA VILLAGRAN, Ane (2026) «Women writers in Basque poetry: what the data reveal», *Euskera Ikerketa Aldizkaria* 71 (2): 105-141.

1 Sarrera

2 Euskal argitaletxe nagusiek poesiaren generoan argitaratutako obren banaketa, generoaren arabera

3 Euskal Herriko poesia-lehiaketa nagusietan saritutako lanen banaketa, egileen generoaren arabera

4 Harrobiak dioena: Urruzuno literatur lehiaketa

5 Ondorioak

Bibliografia

Eranskinak

1 Sarrera

Emakumezko sortzaileek euskal literaturan izandako lekuari begira jarriko gara lan honetan. Poesian jarriko dugu zehazki arreta, eta azken mende erdiko dinamiketara arakatuko dugu emakume idazleen presentziak hala kopuruan nola literaturaren plazara agertzeko bideetan izan duen bilakaera argitzeko.

1999. urtean «Zenbat gara?» galderarekin zabaldu zuen Mari Jose Olaziregik *Intimismoaz haraindi* (1999) lanean emakumezkoek idatzitako euskal literaturari eskainitako atala. Orduko hartan Olaziregik ondorioztatu zuen «emakume idazleek errealitate bat baino gehiago itzal bat» (1999: 26) osatzen zutela euskal literatur sisteman, eta «ahantzuraren zerrendetan» (*idem*) geratu ohi zirela maiz haien eskutik plazaratzen ziren sorkuntza-lanak. Esandakoaren erakusgarri, ikerketa ugaritan bildutako datu zenbait eman zituen (1. taula).

1. taula. Euskal emakume idazleak XX. mende amaieran. Diagnostikorako datu zenbait

Euskal emakume idazleak XX. mende amaieran. Diagnostikorako datu zenbait
<ul style="list-style-type: none"> Euskal Editoreen Elkarteak 1998an argitara emandako euskal idazleen katalogoan hautatutako 26 idazletatik 2 baino ez ziren emakumezkoak (% 7,7). Joan Mari Torrealdaik <i>Euskal Kultura Gaur</i> (1997) saioan jasotako datuen arabera emakume idazleak % 10,6 ziren. Linda Whitek (1996) doktorego-tesian (<i>Emakumeen hitzak euskaraz. Basque Women Writers of the Twentieth Century</i>, 1996) aztertutako Jon Kortazar, Koldo Mitxelena, Luis Mari Mujika, Ibon Sarasola eta Luis Villasanteren euskal literaturaren historietan agertzen diren 261 idazleetatik soilik 6 dira emakumeak (% 2,3). «Euskal Hizkuntza eta Literatura» ikasgaiari dagokien Derrigorrezko Bigarren Hezkuntzako testu liburuetan emakumezkoen presentzia neurtzeko Olaziregik (1999) berak egindako ikerketaren emaitzek zehaztu zuten aipatutako idazleen artean % 11,8 zirela emakumezkoak.

Iturria: *Intimismoaz haraindi* (1999).

Datu horiekin batera, literatur sariketei begirako estatistika batzuk ere agertu zituen Olaziregik (1999), literatur sistemako hainbat ertz kontuan hartzeko ahaleaginean. Lehiaketa horien inguruan, adierazgarria den datu bat nabarmendu nahi izan zuen; hots, generoari dagokionez, gazteei eta helduei zuzendutako sariketen irabazleen artean zen desoreka. 14-18 urte bitarteko gazteei zuzendua den Urruzuno literatur lehiaketaren saridunen artean, 1986-1997 epealdian, % 55 ziren emakumezkoak. Aldiz, adinez nagusiei zuzendutako lehiaketetan, batezbestekoak doi-doia gainditzen zuen % 8ko langa (aztergai izandako epealdia zabalagoa izanik). Hala, datu horietan oinarritutako diagnostikoa egin ostean, egile berak baieztapen honekin laburbildu zuen pasa den mendeko azken erdiko euskal literaturaren dinamika eta horrek mende akabuko egoeran izandako eragina:

Aurreko puntuetan esandakoaren arabera, euskal emakume idazleei oso zaila zaie, mende amaiera honetan, beren proiektu literarioak aurrera eraman eta benetako solaskideak aurkitzea. [...] Euskal Literatura 60ko hamarkadan instituzionalizatu bazen jardura autonomo gisara, emakumezkoek idatzitako literaturari bizkar emanez egin zen. Alegia, euskarazko literaturaren eta edizioaren sendotze eta ugaltze horretan, emakumezkoek idatzitako literaturari gutxitan egin zaio tarte (Olaziregi 1999: 26).

Analisi horrek, hortaz, agerian utzi zuen 2000. urtera bitarte emakumeek liburuaren argitalpenetan eta literatur sariketetan izandako lekua «hutsaren hurrengoa» (*idem*) zela.

Euskal literatur sistemako beste esparru batzuetan ere antzerakoa zen egoera. Emakume idazleei literaturaren irakaskuntzan emandako lekura etorrita, nabarmentzekoa deritzogu bide berean Idurre Alonsok *Euskal literaturaren irakaskuntza Hego Euskal Herriko batxilergoan* (2009) izenburudun tesian ateratako ondorioari. Azterlan hartan, besteak beste, euskal literaturaren irakaskuntzan lantzen ziren egileak zein ziren zehaztu zuen Alonsok, horretarako bi erdigune literario bereiziz: «bata, ikasgelan bertan irakasten diren edukiekin lotutakoa, eta bestea, etxeko irakurgaien araberrakoa» (Alonso 2009: 222). Bi erdiguneetan ere gehien aipatzen eta lantzen ziren hamabost idazletatik hiru baino ez ziren emakumezkoak, hots, % 20. Olaziregik (1999) hamar urte lehenago emandako datuen (1. taula) aldean

kopurua handiagoa bada ere, parekidetasunik aski urrun den egoera da Alonsok agertu zuena.

Literatur kritikara etorrira, berriz, Ibon Egañaren *Kritikarako hurbilketa literaturaren soziologiatik* (2013) doktorego-tesiak euskal literatur kritikaren dinamika maiz androzentrikoak agerian jartzen dituen datu interesgarri zenbait azaleratu zituen. Horietarik bat nabarmenduko dugu hemen, milurteko berriaren joeren argigarri. Kritikarien generoa aztergai zuela, Egañak ondorioztatu zuen XX. mendeko 70eko hamarkadatik aurrerako dinamika berean segi zuela desorekak 2000. urtetik aurrerakoan ere, hau da: «kritikari emakumeen ehunekoa bere horretan mantendu [z]ela epealdian, ez [z]uela goranzko joera argirik izan» (Egaña 2013: 244). Tesian agertutako datuen arabera, 2005. urtean, % 10 baino apalagoa zen emakumezko kritikarien portzentajea. Egañak gaineratu zuen, halaber, parekoa zela literatur kritikarien generoaren arteko banaketa eta kritikatzaren diren lanen idazleena eta, areago, «emakume kritikarien hautapenetan pisu handiagoa dute[la] emakumeek idatzitako liburuek» (*ibid.*: 246). Horren erakusgarri da Egañak aztergai izandako epealdian gizon kritikariek iruzkindutako liburuen % 9 zela egile emakumeena eta, % 17, aldiz, emakume kritikariek iruzkindutakoetan. Datu horiek agertzen dutenez, parekidetasunetik aski urrun izan da euskal literatura XXI. mendearen hastapenera arte —ordura arte bederik—.

Azken urteetako datu orokorretara etorrira, emakume idazleen kopuruari dagokionez, Euskal Idazleen Elkarteko datuen arabera, 2022. urte hasieran elkartea osatzen zuten 415 bazkideetatik 114 ziren emakumeak, hots, % 27¹. Bestelakoa da, ordea, 2016. urtean Olaziregik eta Ayerbek eman zuten datua: % 15ean kokatu zuten orduan euskal idazle emakumezkoen portzentajea eta azpimarratu zuten inguruko literaturarenarekiko alderatuz kopurua apala zela oso:

En el actual sistema literario vasco la aplastante mayoría son hombres. [...] A falta de estudios sociológicos, parece ser que la proporción de escritoras en nuestro sistema ronda el 15 % del total

¹ Kontuan izan behar dugu EIEko bazkide guztiak ez direla aktiboki jardunean ari diren idazleak eta, alderantziz, euskal idazle guztiak ere ez direla elkarteko bazkide.

de autores, lejos de los porcentajes que estudios como el de Alicia Redondo Goicoechea (1998) atribuyen a sistemas literarios colindantes al vasco (Olaziregi eta Ayerbe 2016: 46).

2010. urtean, Josune Muñozek ere antzerako datua eman zuen, eta areago nabarmendu hamar urte atzera eginda ere portzentajea bertsua zela: «Duela hamabi urte hasi nintzen euskal literaturan emakume idazleen ehunekoa zein zen aztertzen, eta garai hartan % 12 ziren emakumezko idazleak. Urteak aurrera, % 12, % 10, % 11, % 9... gorabehera txikiak izan ditu zifra horrek, eta azkeneko bi urteetan % 15 izan dira» (Muñoz 2010: 13). Torrealdaik 1997an emandako datuarekin (1. taula) alderatuta, igoerarik izan bada ere, datuak aski urrun dira egoera parekidetik.

Olaziregik hogeita bost urte atzera egin gisara, datozen lerroetan euskal literaturaren gaur egunera bitarteko bilakaeraren azterketa sakonagoa egingo dugu. Horretarako, literatur genero bat, poesia, hautatu dugu eta euskal literaturan azken mende erdian izandako eboluzioaren argigarri izan nahi duten datu zenbait bildu ditugu. XX. mendeko 80ko hamarkadatik aurrera, euskal literaturaren autonomizazio prozesuaren errotzeak ekarritako aldaketa esanguratsuenetako bat behinola erdigunean izandako poesiaren zentralitatearen galera izan zen. Ondorioz, mende berriaren atarian, Olaziregik dioenez, «zalantzarik ez dago: egungo euskal literaturaren kanoa gizonetzko narratzaileek finkatzen dute» (2002: 644). Poesia periferikoa da, irabazi ekonomikorik ematen ez duen generoa da, eta liburuaz bestelako argitalpen moldeetara egokitzen da (aldizkariak, blogak, performanceak, etab.). Olerkigintzaren ezaugarri horiek direla medio, sortzailearentzat sarbide libreagoa duen generoa dela iritzita erabaki dugu fokua horretan berean jartzea.

Analisirako, hiru adierazle nagusiren gaineko datuak bildu ditugu, elkarrekikotasunean irakurrita euskal literatur sistemaren dinamiken bilakaeraren berri emango digutenak:

1. Euskal Herriko argitaletxe nagusietan plazaratutako olerki-bildumen argitalpenen banaketa eta bilakaera egileen generoaren arabera, 1970-2020 epealdian.

2. Euskarazko poesia-lehiaketa nagusietan saritutako lanen egileen generoaren arabera banaketaren portzentajea.
3. Urruzuno literatur lehiaketa sortu zenetik (1985) eta gaur egunera bitarte parte hartu duten ikasleen banaketa generoaren arabera eta saritutako lanen egileena.

Jarraian, beraz, datu horiek aletu eta elkarrizketan jarriko ditugu, euskal olerkigintzaren ahotsak genero-ikuspegitik aztertzeko helburuarekin. Amaitzeko, ondorio nagusiak bildu eta azken urteetako dinamikaren berri ematen diguten datuak ekarriko ditugu, egungo joerak burua lehengo lepotik ote duen argitzeko bidean.

2 Euskal argitaletxe nagusiek poesiaren generoan argitaratutako obren banaketa, generoaren arabera²

Argitaletxeek funtzio garrantzitsua betetzen dute literaturaren eremu sozialean, sorkuntza artistikoak legitimatzeko mekanismoak baitira. Literatur lanen zabalkundea bermatzeaz bat, argitaletxeak balio literarioak eta kanonaren osaketa modu aktiboan erregulatzen dituzten kultura-agenteak dira. Kapital sinbolikoa sortzen eta hedatzen duten bitartekoak dira; Pierre Bordieuk esango zuenez: «L'éditeur est celui qui a le pouvoir tout à fait extraordinaire d'assurer la *publication*, c'est-à-dire de faire accéder un texte et un auteur à l'existence *publique*, connue et reconnue. Cette sorte de « création » implique le plus souvent une *consécration*, un *transfert de capital symbolique*» (Bordieu 1999: 3). Horregatik, lehen-lehenik, argitalpen prozesuen bitartez plazaratutako lanei erreparatu nahi izan diegu.

Datuek erakusten dutenez, genero-desoreka oso da nabarmena euskal argitaletxe nagusietan plazaratu diren liburuen egileei erreparatzen badiegu. Poesiaren generoan orotara euskaraz argitaratutako lanen % 19,5 da emakumezko egileen lanei dagokiena. Bilakaerari erreparatzen badiogu

² Euskal argitaletxe nagusietan poesiaren generoan plazaratu diren emakumezko idazleen obren katalogoa I. eranskinean.

(9. grafikoa), % 14,3koa zen portzentajea 1980-1990 epealdian eta % 13,1koa 90eko hamarkadan. Horiek horrela, ebidentziak erakusten digu, emakume idazleek lan bakan batzuk argitaratu bazituzten ere, artean ere izugarria zela egileen generoaren arabera aldea, XX. mende amaieran.

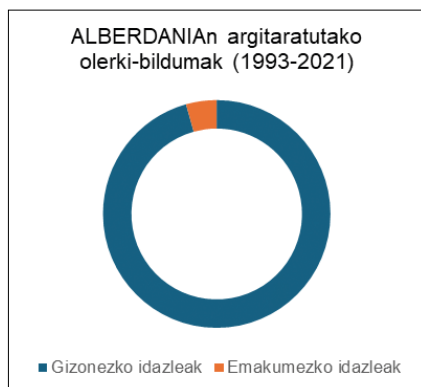
Hala ere, milurteko berriaren hasieran, emakumeen sorkuntzak nabarmenki ugartu zirelako iritzia zabaldu zen, eta areago, literatur sisteman sartzeko haiek erraztasun gehiago zituztelako ustearen adierazpenak ere agertu ziren han eta hemen. Pentsabide hori gogoan, 2002. urtean, segidako gogoeta plazaratu zuen Iban Zalduak: «1990eko hamarkadako euskal literaturaren ibilbidea errepasatzean, azpimarra daitekeen beste alderdi bat emakume idazleen presentziaren areagotzea izan da; badago emakumeen literaturaren *boom* batez hitz egin duenik ere» (Zaldua 2002: 44). Zalduak aieru horren berri ematen digu, baina zuhurtasunez heltzen dio baieztapenari: «Gauzak aldatzen ari direla uste dut, oraindik trantsizio garai batean gaudela ematen duen arren» (*idem*). Bistakoa da, literatur sorkuntzaren datu orokorren arabera bederen, 90eko hamarkadan emakume idazleen bat-bateko goraldia gertatu zelako iritzia gezurtatzeko moduan gaudela eta, poesiaren generoan behinik behin, halakorik gertatu ez zela.

Milurteko berrian ere joera bertsua antzeman dezakegu: 2000-2010 urte bitartean % 13,8koa izan baitzen emakumezko idazleek poesiaren generoan argitaratutako lanen portzentajea. Azken hamarraldiko ekoizpenari begira jarritz gero, berriz, esan dezakegu 2010-2020 epealdian emakumezko poeten argitalpenen gorakada apala gertatu dela. Argitaletxeen datu orokorra % 20koa bada 1972. urtetik gaurdainoko datuak kontuan hartzen baditugu, azken urteetako datuei soilik erreparatuz gero, 7 puntu goratu dela ikusi dugu —poesiaren generoan argitaratutako lanen % 27,3 da emakumezko idazleena hamarkada hura soilik kontuan izanda—. Azken-azken urteetako kopuruei erreparatzen badiogu, halaber, 2018. urtetik aurrerako datuek goranzko joera agertzen dute, urte hartatik honako ekoizpenari begiratuz gero, % 34 baita emakumeen sorkuntzari dagokiona (vs % 24, 2010-2018 epealdian). Nolanahi ere, emandako datuek erakusten dutenez, gaur-gaurkoz euskal poesiaren argitalpen dinamikak egoera parekidetik aski urrun dira artean ere, eta datu zehatzen faltan, espero izatekoa da narratiban topatuko dugun banaketak ere genero-desoreka bertsua salatzea.

Alderik bada, gainera, argitaletxeen artean. Bidea oraintsu, 2017. urtean, abiatu duen Balea Zuria argitaletxearen kasuan, esaterako, poesiaren generoan argitaratu dituen lanen % 44 da emakumezko sortzaileei dagokiena. Balea Zuriak DK Poesia sariketetan garaile izandako lanen argitalpenaren ardura du, eta horrek izan du eraginik emandako datuan, lehiaketa hartan saritutako lanen % 80 izan baita emakumezko egileena. Ondoko atalean ikusiko dugunez, sariketetan irabazle diren lanen datuak eta argitaletxeen bidez plazaratutako lanen artekoak ez dira elkarren isla. Beraz, sariketa eta argitalpen-dinamiken gurutzaketa da Balea Zuria argitaletxearen datuek agertzen dutena.

1. grafikoa.

Alberdanian argitaratutako
olerki-bildumen banaketa, egileen
generoaren arabera

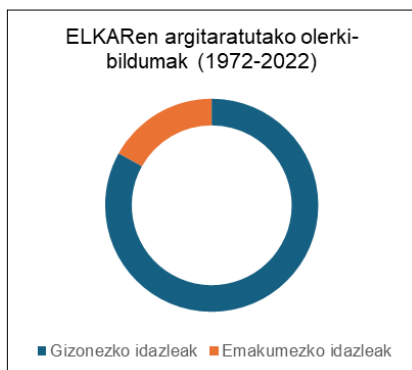
2. grafikoa.

Balea Zurian argitaratutako
olerki-bildumen banaketa, egileen
generoaren arabera

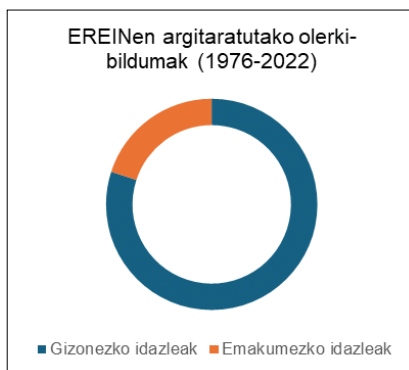

3. grafikoa.

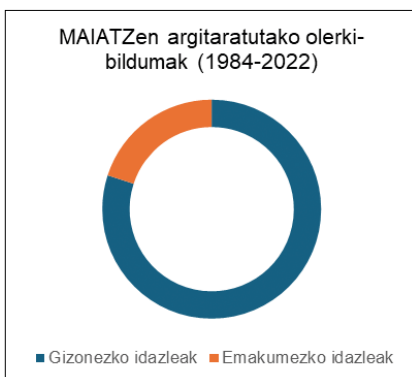
ELKARren argitaratutako
olerki-bildumen banaketa, egileen
generoaren arabera

4. grafikoa.

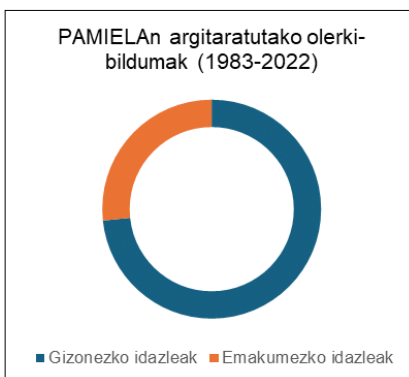
EREINen argitaratutako
olerki-bildumen banaketa, egileen
generoaren arabera

5. grafikoa.

MAIATZen argitaratutako
olerki-bildumen banaketa, egileen
generoaren arabera

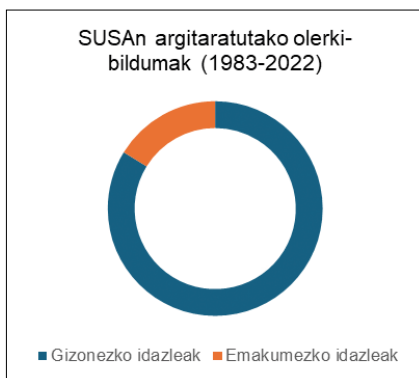
6. grafikoa.

PAMIELAn argitaratutako
olerki-bildumen banaketa, egileen
generoaren arabera

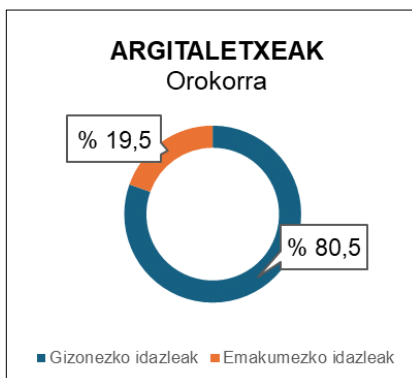
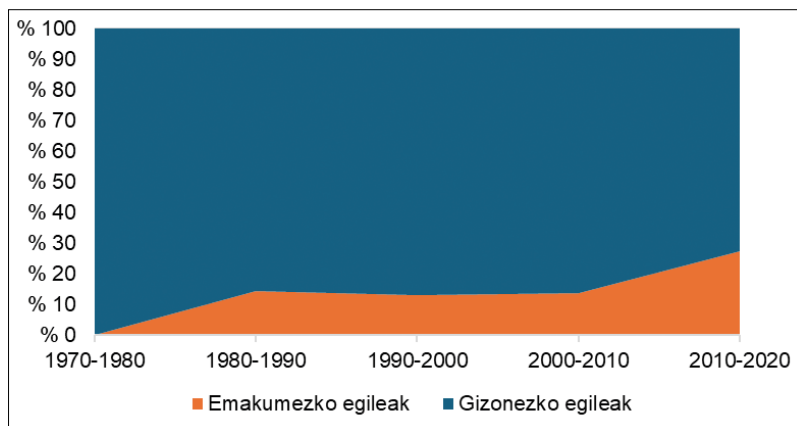

7. grafikoa.

SUSAn argitaratutako
olerki-bildumen banaketa, egileen
generoaren arabera

8. grafikoa.

Argitaletxe desberdinetan
argitaratutako lanen batezbestekoa,
egileen generoaren arabera

9. grafikoa. Poesia-bildumen argitalpenaren bilakaera,
egileen generoaren arabera: 1970-2020

Iturria: Alberdania, Balea Zuria, Elkar, Erein, Maiatz, Pamiela eta Susa argitaletxeen katalogo orokorretatik abiatuta osatu dugu grafikoa (II. eranskina).

3 Euskal Herriko poesia-lehiaketa nagusietan³ saritutako lanen banaketa, egileen generoaren arabera⁴

Sariketetara etorrira, argialetxeetako ekoizpenaren datuekin erkatuta, aldea adierazgarria da: euskal poesia-lehiaketa nagusietan saritutako lanen % 30,5 osatzen dute emakumezko idazleen sorkuntzek —gogora dezagun, % 19,5 dela argialetxeen kasuan—. Lehiaketetan saritutako lanon artean ere aldaketarik antzeman daiteke 2018tik aurrerako datuetan, 2018-2022 epealdian saritutako lanen % 50 baita emakumezko egileena. Era berean, agerikoa da berrikiago abiatu diren poesia-lehiaketetan orekatuagoa dela generoaren arabera sarituen proportzioa —salbuespen da horretan Xabier Lete nazioarteko poesia saria—.

Argialetxeen bidez plazaratutako lanen eta lehiaketetan saritutakoen arteko 10 puntuko aldearen irakurketa desberdinak egin daitezke: 1) pentsa genezake anonimotasunean eta egileen generoaren gaineko zantzurik gabe errazago balioesten direla emakumezkoen lanak; 2) izan liteke editoreen artean baino emakume gehiago izatea epaimahaietan eta Egañak (2013) kritikarien kasuan ikusitako fenomeno bertsuaren isla izatea desberdintasuna; 3) aldearen eragilea parte-hartzaileen kopuruan ere egon daiteke eta posible da kopuruetan emakume gehiagok egitea sariketen bidez argitaratzearen alde eta, aldiz, gizonezko idazleek ohiko argitaratze bideetarako joera handiagoa izatea. Hala, argitaratze eta saritze datuen desoreka horren eragile, hiru hipotesiok proposatzera ausartuko gara:

1. Irizpide literario hutsek gidatuta, egilea nor den jakin gabe egingdako irakurketetan gehiago balioesten dira emakumeek idatzitako lanak.

³ Euskal poesia-sariketa nagusiei erreparatu nahi izan diegu. Hala ere, badira garrantzitsuak diren beste lehiaketa batzuk ere, Urretxuko Udalak antolatutako Iparragirre saria, Lasarte-Oriako literatur lehiaketa eta beste hainbat. Hemen jasotakoak lagin zabala aurkezten du, baina ez lehiaketen osotasuna, noski.

⁴ Euskal Herriko poesia-lehiaketa nagusietan saritutako emakume egileen lanen katalogoak II. eranskinean.

2. Emakumeek eurek, sariketek betetzen duten legitimazio funtzioa medio, joera handiagoa izan dute horietara aurkezteko.
3. Argitaratze-prozesuetan oztopo gehiago jartzen zaizkio emakume sortzaileari, eta zailagoa izan da eurentzat orobat edizio-prozesuetarako sarbidea.

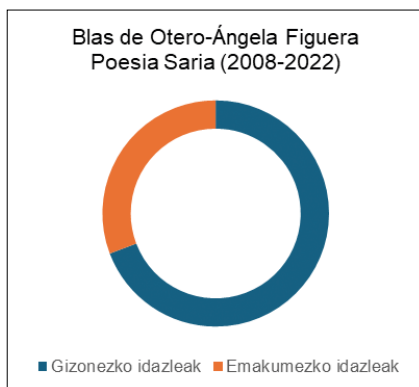
Sariketek, argitaletxeek nola, zilegitze ahala dute literatura-sisteman. Argitaletxeek esandakoaren bidetik, literatur lehiaketak ere kapital simbolikoaren indar eragile dira. Dollek eta Landerosen (2009) dioten eran, literatur lehiaketek egile eta obrak legitimatzeko erritu gisa funtzionatzen dute:

Los concursos literarios, entonces, como figura, y en cuanto a una práctica o acto repetido y a la vez único, que pone en acción el sistema consagradorio de actores que forman parte del campo, o, lo desean, funciona como un ritual destinado a legitimar un autor y una obra (un discurso), y puede observarse como acto performativo (2009: 58).

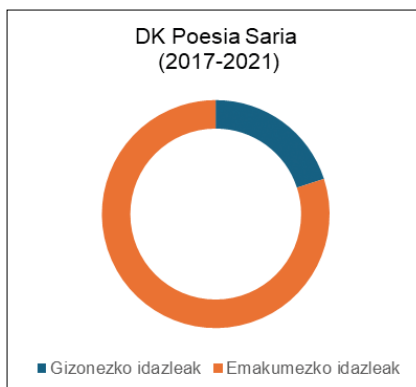
Horrez gain, badute ezaugarri bereizgarri bat ere: anonimotasuna bermatzen dute lehiaketek eta, hala, legitimazio-bidea egilearen ezagupenik gabe eta, *a priori*, irizpide literario hutsek gidatuta egiteko aukera ematen dute. Lan honetan agertzen ari garen sariketa- eta argitaratze-dinamiken artean den aldearen gakoetako bat berezitasun horretan datzala dirudi, hain zuzen ere. Hori berresteko emandako datuak sariketa horietako parte-hartzaileen kopuruarekin eta argitaletxeetan jasotzen diren eskuizkribuenarekin alderatu beharko genituzke. Nolanahi ere den, generoak literaturaren plazara agertzeko bideetan ere eraginik baduela baieztatzakegu bederen.

10. grafikoa.

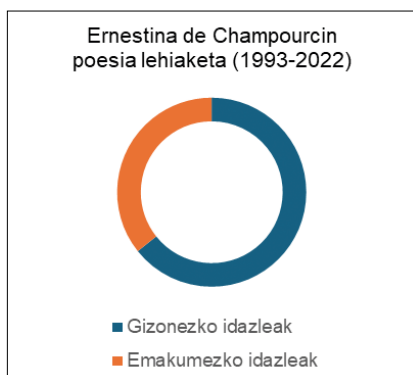
Blas de Otero-Ángela Figuera
poesia-lehiaketan saritutako lanen
banaketa, egileen generoaren arabera

11. grafikoa.

DK poesia-lehiaketan saritutako
lanen banaketa, egileen generoaren
arabera

12. grafikoa.

Ernestina de Champourcin
poesia-lehiaketan saritutako lanen
banaketa, egileen generoaren arabera

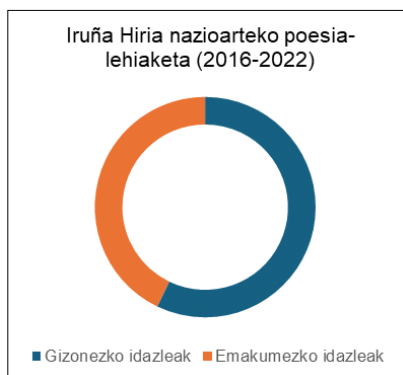
13. grafikoa.

Irun Hiriko Kutxa Literatura Sariak
lehiaketan saritutako lanen banaketa,
egileen generoaren arabera

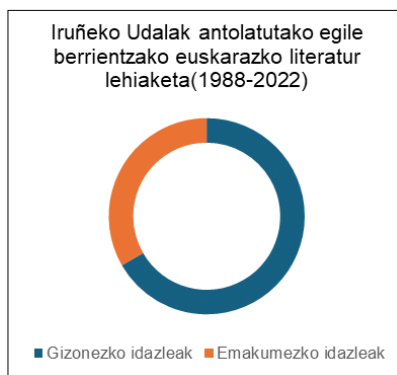

14. grafikoa.

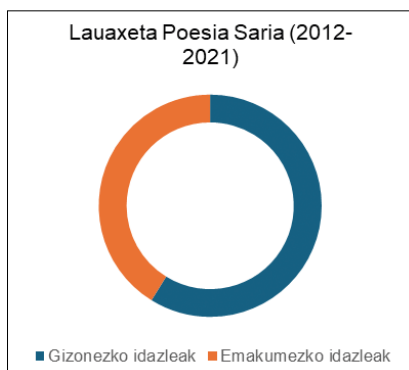
Iruña Hiria Nazioarteko poesia-lehiaketan saritutako lanen banaketa, egileen generoaren arabera

15. grafikoa.

Iruñeko Udalak antolatutako egile berrientzako poesia-lehiaketan saritutako lanen banaketa, egileen generoaren arabera

16. grafikoa.

Lauaxeta poesia-lehiaketan saritutako lanen banaketa, egileen generoaren arabera

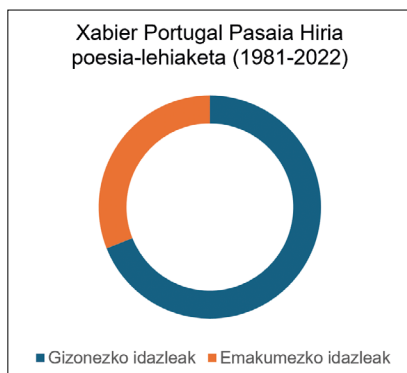
17. grafikoa.

Xabier Lete poesia-lehiaketan saritutako lanen banaketa, egileen generoaren arabera

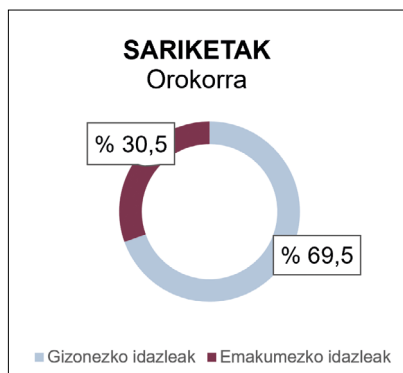

18. grafikoa.

Xabier Portugal Pasaia Hiria poesia-lehiaketan saritutako lanen banaketa, egileen generoaren arabera

19. grafikoa.

Lehiaketetan saritutako lanen batezbestekoa, egileen generoaren arabera

4 Harrobiak dioena: Urruzuno literatur lehiaketa

Arestiko ataletara ekarritako datu horiek argitalpen-prozesuaren eta sariaketa-irizpideen balorazioaren galbahetik pasa diren lanen berri baino ematen ez digutela jakitun, ekoizpen datu erreagoetara hurbilduko gaituen beste adierazle bat ere agertu nahi dugu: 14-18 urte bitarteko gazteei zuzendutako Urruzuno literatur lehiaketako datuak, hain zuzen ere. Tere Irastortzak esan zuenez, geroko idazleen haztegi direnez gero, kontuan hartu beharrekoak dira gazteei zuzendutako sariaketa-irizpideak: «Euskal emakumezko idazle profesionalak ere aintzakotzat hartzeko garrantzizkoa da amateur deitu ohi den eremuetan idazten diharduten emakumezkoen berri jasotzea» (Irastortza 2019: 93).

1985. urtean sortutako literatur lehiaketa da Urruzuno, Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza Sailak antolatzen duena eta Bigarren Hezkuntzako ikasleei zuzendua dagoena. Harkaitz Canok dioenari jarraikiz, gure literaturaren harrobia da lehiaketa hura:

Sarituen zerrendari begiratu besterik ez dago Urruzuno zer harrobi izan den jakiteko. Sarituetakoa askok jarraitu dute, aldez edo moldez, literatura, itzulpengintza edo bertsolaritzari lotuta, eta beste askok, kultur kudeaketa eta kazetaritzatik gertu. Geure nerabazaroko gertaera garrantzitsu bezala oroitzen dugu, behin urruzunotar izan ginenok. Boutadea barkatzen badidazue, atzera begiratuta, Urruzuno sariketa garrantzitsuagoa izan zen niretzat Euskadi Saria baino (Cano 2012 *apud* Berasaluze 2014: 16).

Gerora idazle ezagun bilakatu diren *urruzunotar* askok aitor dute sariketa horrek hauspotu zuela haien sorkuntza-ibilbidea. Lehiaketa horrek bai baitu berezitasun bat: irabazlea ez da bakarra, kategoria bakoitzeko ikastalde bat baizik, eta saria denek elkarrekin egin ohi duten egonaldi bat da —lehen European zehar; egun Euskal Herrian bertan—. Egun horietan euskal idazle eta sortzaileen bisitak jaso ohi dituzte eta hainbat sormen-jarduera egiten, besteak beste. Irteera hori da askorentzako beste gazte literaturazaleak ezagutzeko lehen aukera, eta horregatik dirau gerora ere esperientzia horrek gehien oroimenean. Leire Bilbao, Euskadi Saridun idazlea bera ere, *urruzunotarra* da eta harentzat ere baitezpadako mugarria izan zen lehiaketa irabazteak ekarri zion sarea: «Bide horretan, beste une garrantzitsu bat niretzako Urruzuno literatur lehiaketa izan zen. Sariketa honi esker ezagutu nituen literatura-zaleak ziren nire adineko beste neska-mutilak. Horrek ere hauspotu zidan poesia irakurri eta idazteko grina» (Bilbao 2025 [2021]: 717).

Gari Berasaluzek *Hegats* aldizkariaren 54. zenbakian «Urruzunotarrak: Oroitzapenez ehundutako bidaiak eta sarea» erreportajea argitaratu zuen eta bertan jaso zuenez, «pertsonalki, irabazle gehienak nabarmen markatu dituen saria da» (Berasaluze 2016: 78). Lan hartan, Urruzuno literatur lehiaketa irabazitako hainbaten bizipenak jaso zituen eta denek ere sari hura oasi baten moduan gogoratzen dute; Mikel Ayllon idazlearen hitzak dira ondorengoak:

Nerabezaroa oihana da, eta, edozein oihanetan bezala, lehoiak, tximinoak, elefanteak edo hipopotamoak aurkituko ditugu nonahi. Baina idaztea edo irakurtzea gustatzen bazaizu, inork inguruan nahi ez duen erle bat besterik ez zara izango. Horregatik, Urruzuno

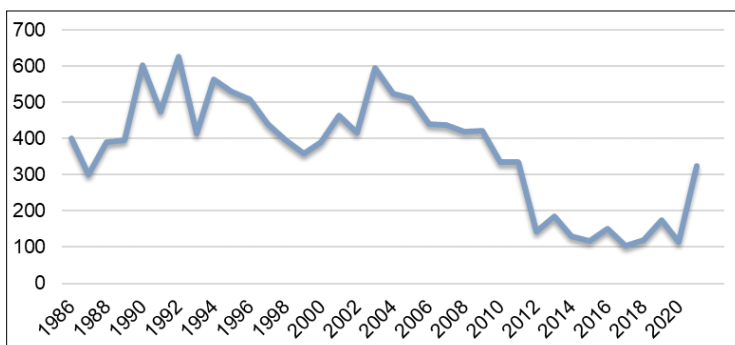
erlauntz bat izan zen, ni bezalako beste erle batzuk ezagutzeko aukera eman zidana (Ayllon *apud* Berasaluze 2016: 79).

Halaber, Urruzuno lehiaketa hainbat euskal literatura-bandaren ernamuin ere izan da. 1993. urtean Lubaki Banda sortu zen, lehiaketak elkartu zituen gazte talde baten ekimenez; Canok dioenez: «Garai horretan osatu genuen, Urruzuno lehiaketaren bidez elkar ezagutu genuen idazle batzuek, besteak beste, Lubaki Banda. Pott, gure itsas-argia, banda bat izan bazen, gu ez ginen gutxiago izango eta geuk ere banda izan behar genuen, *comme il faut*» (Cano 2024: 90). Lubaki Bandak *Susa* aldizkariaren azken hiru zenbakiak —31, 32 eta 33— osatu zituen. Bide beretik, 2013an Itu Banda sortu zen, eta hartan ere baziren literatur lehiaketan elkar ezagututako gazteak. Haiek *Lekore* gazteen literatur aldizkaria sortu zuten 2015ean. Haria ez da eten, eta aurrekoen eredura sortu zen berriki Behe Banda ere; «ezinegonak jarri zituen martxan, 2022an, Urruzuno lehiaketako irabazleen egonaldia elkarrekin pasatu zutenean» (Ubeda 2024). 2023ko abenduaz gerotik, fanzineak argitaratzen ditu Behe Bandak orobat.

Urruzuno, hortaz, euskal literaturaren harrobi garrantzitsua izan da, sorkuntzarako sarea eman eta literatura-ibilbidean aurrera egiteko akuilua askorentzat. Horregatik deritzogu jakingarri lehiaketa honen dinamiketan arakatzeari; horretarako, sariketaren inguruko hiru datu ezagutu nahi izan ditugu:

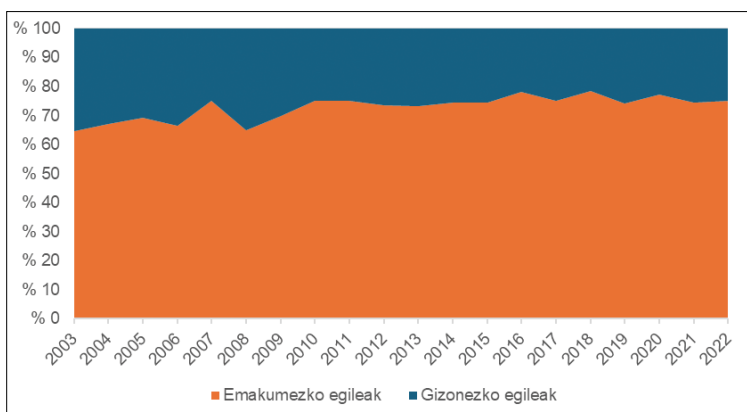
1. Urruzuno literatur lehiaketako parte-hartzaileen kopuruaren bilakaera (20. grafikoa).
2. Sariketa berean parte-hartzaile izandako gazteen generoaren araberako banaketaren bilakaera 2003. urtetik aurrera (21. grafikoa).
3. 14-18 urte bitarteko gazteei zuzendutako Urruzuno literatur lehiaketako saridunen generoaren araberako bilakaera 1986-2021 epealdian (22. grafikoa).

20. grafikoa. Urruzuno literatur lehiaketako parte-hartzaile kopuruaren bilakaera (1986-2021)

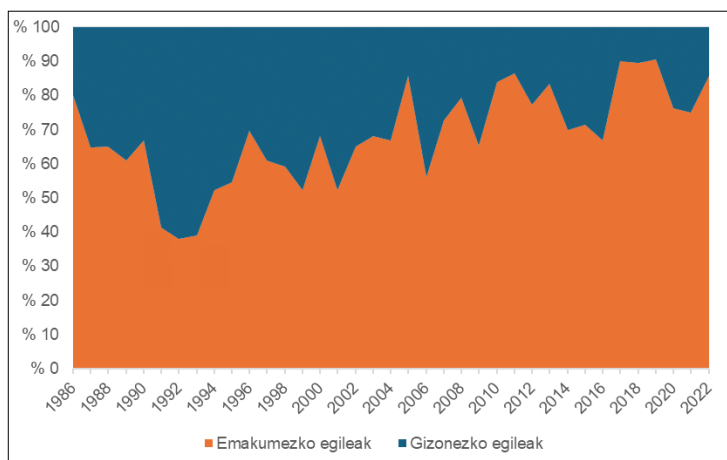
Iturria: Urruzuno literatur lehiaketako lan sarituen bildumetako datuetatik abiatuta guk osatutako grafikoa.

21. grafikoa. Urruzuno literatur lehiaketako parte hartzaileen bilakaera, egileen generoaren arabera: 2003-2021

Iturria: Eusko Jaurlaritzaren Hezkuntza Sailak eskura emandako datuetatik abiatuta guk osatutako grafikoa.

22. grafikoa. Urruzuno literatur lehiaketako irabazleen bilakaera, generoaren arabera: 1986-2022

Iturria: Urruzuno literatur lehiaketako lan sarituen bildumetako datuetatik abiatuta guk osatutako grafikoa.

1986. urtean lehiaketa abiatu zenez geroztik sariketan parte hartu zuten gazteen kopuruak bildu ditugu, ordutik sarituak izandako lanen egileen generoaren arabera banaketaren bilakaeraren berri ematen digun grafikoa osatu dugu, eta baita 2003. urtetik aurrerako parte hartzaileena ere. Azken grafiko horretan ezin izan ditugu 1986-2002 epealdiko datuak jaso, halako erregistrorik gordetzen ez delako. Hala, analisi honek, batetik, aurrez ekarri ditugun datuak gazteengan den produkzio mailarekin alderatzeko aukera eskaini digu, eta bestetik, Urruzuno literatur lehiaketako ekoizpen-datuak geroko sariketa eta argitalpenen proportzioetan islatzen ote diren agertu digu. Halaber, azken bi hamarkadetako bilakaeraren argigarri ere badira, 2003. urtetik honako datuek ia hogeitazko tarteetan izandako gora-beheren berri ematen baitigute.

Urruzuno literatur lehiaketak bi kategoria bereizten ditu: prosa eta poesia. Azterlan honetan fokua poesiagintzan jarri dugun arren, belaunaldi

gazteen ekoizpenaren datu orokorragoa hartu dugu kontuan oraingoan, eta bi kategoriak barne hartu ditugu ekarritako datuetan.

Parte-hartzaileen bilakaerari dagokionez, azken urteetako joera behe-ranzkoa izan da nabarmen. 1992. urtean 627 gaztek hartu zuten parte lehiaketan; 2020an, 114k baino ez. Dena den, egun sorkuntzan ari diren idazleekin alderaketa egiteko datuak aski esanguratsuak zaizkigu. Sariketara testurik bidali dutenen artean beti izan dira emakumezkoak nagusi, eta emakumezkoen parte-hartzea ez da behin ere % 65etik jaitsi. Areago, 2010. urteaz geroztik % 75etik gorakoa izan da beti. Datu horiek 14-18 urte bitarteko gazteen sorkuntzaren berri ematen digute eta ageriko egin neska gazteak idazketa literarioari emanagoak direla.

22. grafikoan jaso dugunez, lehiaketan saritutako lanen egileen artean ere erabat nagusi dira emakumeak: % 65etik gorakoa izan da beti irabazleen artean nesken kopurua. Azken urteetako datuari erreparatzen badiogu, alde-a are eta nabarmenagoa da, gainera: 2017., 2018. eta 2019. urteetan, irabazleen % 90, % 89,5 eta % 90,5, hurrenez hurren, neskak izan ziren. Datu horiek helduei zuzendutako sariketetakoarekin alderatzen baditugu agerikoa da ez direla elkarren isla. Aztergai izandako sariketa guztien batezbestekoaren arabera, lehiaketa horietan garaile izandako lanen % 30,5 baino ez dagokio emakumezkoek idatzitako testuei. Azken urteetako datuak soilik kontuan hartzen baditugu, eta eman berri ditugunekin paralelismoa eginez, 2017-2019 epealdian saritutako lanen proportzioa antzerakoa da: % 34,6 izan ziren emakumezko sortzaileenak. Hala, gazteei zuzendutako Urruzuno literatur lehiaketako datuen eta helduei zuzendutako sariketen artean aldea oso da nabarmena, aipatu berri dugun epealdian, aldea 55 puntutik gorakoa izanik. Urruzuno literatur lehiaketako datuak argitaletxeetan plazaratu diren olerki-bildumen datuarekin alderatzen baditugu, desoreka are eta nabarmenagoa da; 2017-2019 urteen artean % 31,4 izan ziren emakume egileek plazaratu zituzten olerki-liburuak —Balea Zuria argitaletxearen datuak bazter utzita—.

Denborak esango du egungo gazteengan den produkzio-maila hori bera geroko helduen sariketetan eta argitalpen-dinamiketan islatzen den. Begi bistakoa dena da aurretiko urteetan ez dela bat etorri emakumezko gazteen

ekoizpen- eta saritze-maila eta helduen lehiaketetan saritutakoa edo argitalteen bidez kaleratu dena, bi datuen arteko denbora desfasea kontuan hartuagatik ere. 1999an ondorio bertsura heldu zen Olaziregi ere, gazteei zuzendutako literatur lehiaketetan eta helduentzako sariketetan garaile izandako lanen artean aldea izugarria zela ikusi baitzuen hark ere. Desoreka hori azaltzeko, ondoko hiru hipotesiok proposatu zituen: 1) 18 urtetik aurrera emakume idazleek lehiaketetara aurkezteari uzten diote; 2) Adinarekin, beren lanen kalitate-maila jaitسي egiten da; 3) Adinarekin, emakumezko gutxiagok idazten dute (Olaziregi 1999: 23).

Agertu berri ditugun datuek salatzen duten bilakaera azaltzeko, hemen ere hipotesi bertsuak iradoki beharko genituzke, baina Olaziregik ere orduan adierazi zuenez, desoreka horiek literatur sistemaren dinamika konplexuagoen ondorio dira, baike. Azken hipotesiari dagokionez, bistakoa da adinarekin nesken artean nabarmena dela etena, eta azaleratutako zenbakiek erakusten dutenez, joera orokorra literatur sorkuntza uztearena dela. Gaztaroan haien lanak nagusi diren arren, helduaroan gutxiengoak izatera igaro ohi dira nabarmen. Ondorio horren arrazoieta sakontzeko, baina, aurreko bi hipotesiak gainditzien dituzten analisiak egin behar ditugu ezinbestean.

Bide horretan, Joana Russek *How to Suppress Women's Writing* (1983) lanean emakume idazleen sorkuntzen eragozle jokatzen duten indar inplizituetan arakatu zuen eta lehen bezala egun ere haien sorkuntzak zigortu eta orobat galarazteko erabili ohi diren estrategia zenbait identifikatu zituen. Haren esanari jarraikiz, emakume idazleak oztopatu ditu egiletasuna ukatzeak, isolamenduak, salbuespenaren ideiak eta balio estetikoaren arbuioak, besteak beste, eta horregatik da garrantzitsua, hark dioenez, aurrez formulatu ditugun hipotesiak bezain agerikoak ez diren indar galarazleak salatzea: «it's important to realize that the absence of formal prohibitions against committing art does not preclude the presence of powerful, informal ones. For example, lack of leisure [is] certainly a powerful deterrent to art» (Russ 1983: 6). Denbora-falta aipatzen du Russek eta euskal emakumezko idazleen artean ere maiz aipatu izan duten zailtasuna izan da denbora-faltarena. Segidan bildutako adierazpenetan, esaterako, Leire Bilbao eta

Ione Gorostarzu poeten hitzek denborarekiko larridura bera salatzen dute; horretan dute poesiaren generoa hautatu izanaren arrazoa ere:

Poesiarekin [...] lan egiteko modua ere oso desberdina da bestelako generoen aldean. Nik ez dut nire burua ikusten hamaika orduz ipuin bat idazten; denbora ez dut horretan lagun. Ez da nire sorkuntza-erritmoa (Gorostarzu 2025 [2022]: 761).

Gero kontua da denbora behar izaten dudala hori papereratzeko. Bestelako betebeharrak batzuk ditugu denok gure egunerokoan, nik ez daukat Woolfek zioen norberaren gelarik. Azken finean, zergatik idazten ditugu poemak? Hau da, zortziko txiki bat? Denborarik ez dugulako. Akaso, idazketaz aparteko lanik ez bagenu eta umerik ere ez, ipuinak idaztera animatuko ginатеke. Edo ez. Edo nobela bat idatziko genuke. Edo ez; agian poeta izatea erabakiko genuke. Baina, edozelan ere, denbora muga bat da, eta ez du bestelako aukerarik ematen. Baldintzatu egiten du gure idazketa jarduna (Bilbao 2025 [2021]: 723).

Denbora hartzeko zailtasunekin batera, sortzaile-sorkuntza harreman zuzena gainditzen duten bestelako oztopoetan arakatzea ezinbestekoa da lan honetan agertutako datuen eta desorekaren jatorria eta arrazoiak ezagutzeko. Russek, testuinguru anglo-saxoia abiapuntu izanik, aipatutako eragile horiek guztiek emakumezko sortzaileei literatura-sistamarako sarbidea ukatzeko estrategia gisa funtzionatzen dutela erakutsi zuen. Gurean ere, bistan da, azterketa soziologiko sakonago baten menpe dagoela emakume gazteen sorkuntzaren eta helduaroan topatu dugunaren arteko aldearen argitzea.

5 Ondorioak

1970. urtetik honako bilakaera marrazten lagundu diguten adierazleen analisiak ageriko egin du euskal literaturaren dinamiketan egileen generoa baldintzatzailea izan dela eta, oraindik ere, badela. Azterketa honek ageriko egin du idazle gazteen artean emakumeak erabat nagusi diren arren, helduaroan gutxiengo izatera igarotzen direla. Urruzuno literatur lehiaketako da-

tuen kasuan, sariketa hartan erabat nagusi izan dira beti neskak, bai parte-hartze datuetan, baita irabazle izandako lanetan ere. Argitaletxeetatik eta lehiaketetatik jasotako datuetan, aldiz, gizonezko idazleen nagusitasuna erabatekoa da. Ekarritako datuek ondorio orokor bi agertu dizkigute: bate-tik, lan argitaratuen kasuan, arrakala izugarria dela eta gutxiengoa direla edizio-prozesu baten ondotik plazaratu ziren emakumezko idazleen olerki-bildumak; bestetik, sariketei dagokienez, desoreka ere nabarmena izan arren, ez dela argitaratutako lanekiko proportzionala.

Oraintsu honetako euskal literaturaren bilakaerari erreparatzen badiogu, 2015-2020 epealdiari hain zuzen ere, emakumezkoek kopuruan gora egin duten arren, hiru eremu horietan banaketak bertsua izaten jarraitzen du. Urte horietan Urruzuno literatur lehiaketa irabazitako lanen % 80,7 emaku-mezkoen sorkuntzak izan ziren; helduei zuzendutako sariketetan % 36,1 eta argitaletxeetan kaleratu ziren olerki-bildumen artean % 29,6 izan ziren emakumezko idazleenak.

2015-2020 epealdiari dagozkion datuak:

23. grafikoa.

Urruzuno literatur
lehiaketan saritutako
lanak (2015-2020)

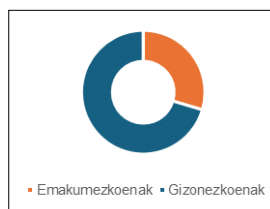
24. grafikoa.

Sariketetan irabazle
izandako lanak
(2015-2020)

25. grafikoa.

Argitaratutako olerki-
liburuak (2015-2020)

Horrenbestez, aipatu datuok milurteko berriaren hastapeneko dinamiken neurgailutzat jotzen baditugu, esan dezakegu euskal literaturan ez dela egi-turazko aldaketa sakonik gertatu 2000. urteaz geroztik. Parekidetasunerako bidean urratsik eman dela ukaezina bada ere, adierazleek erakusten dute dinamika bertsean ekin ziola euskal literaturak mende berriari genero-

arrakalari dagokionez. Miren Agur Meabek orain hogeitazko urte adierazi zuen bezala, emakume idazleen kopuruak emendatu arren, oraindik ere, gizonen idazleena da euskal literatura-sistemaren erdigunea: «Emakumezko idazlea euskal literaturaren parte da gero eta gehiago. Hala ere, gauza bat da urtero emakumeek plazaratzea, emakumeak idatzitako lanen kopurua haztea, eta beste bat lan horiek zer balorazio jasotzen duten, praktikan kanona nork eta nola definitzen duen» (Meabe 2006: 380).

Aitzitik, bada azken urteotan emakume idazleen sorkuntza periferian izatetik literatur sistemaren zentroan leku egitera igaro dela ondorioztatu duenik; Jon Kortazarrek, esate baterako, honakoa adierazi zuen berriki: «La escritura de mujer ha pasado en el sistema literario vasco de la periferia a ocupar un lugar en la centralidad. Es un proceso lento y no concluido. [...]. Pero el panorama ha cambiado» (2022: 5). Aldaketa abian dela zalantzan jarri gabe, egin berri dugun irakurketak erakutsi digu generoa baldintzatzaile azkar eta ezkutua den gudu-zelaia dela, oraindik ere, euskal literatura. *Begiak zabalduko zaizkizue* (2021) saioan Irati Jimenezek, hain zuzen ere, egoera «aldatutzat» ematearen arriskua agertu zuen:

Euskal literatura ze matxista den ez dugu benetan onartu. Onartu gabe aldatutzat eman dugu, eta horrek arrisku handiak ditu. Etorkizunean edonork esan dezakeelako hemen ez dela ezer gertatu edo ez dela horrenbesterako izan. Hala ere, *edonola ere*, gauzak aldatzen doaz. Gezurra litzateke kontrakoa esatea [...]. Astiro baina bagoaz (Jimenez 2021: 228).

Hortaz, euskal literatur sistema eraldatzen ari dela esan dezakegun arren, gainerako gizarte-esparruetan bezala, artearenean ere deseraikuntza-berreraikuntza prozesuak geldoak dira; Lasartek eta Alvarez-Uriak dioskuten: «belaunaldi berriekin batera euskal literatura feministagoa da, baina oraindik bide luzea dago egiteko» (2022: 13). Gaurgero hala izan dadin, ezinbestekoa da literatur kritika feministaren eginbeharra, emakumeena gutxitutako sorkuntza izan den iragan hurbilari ahotsa jartzeko, isilean izandakoak argitara ekartzeko eta, azken buruan, euskal literatura parekideagoa osatzeko bidean.

Bibliografia

ALONSO, Idurre (2009). *Euskal literaturaren irakaskuntza Hego Euskal Herriko batxilergoan. Ezagutza kontzeptualetatik gaitasun komunikatiboetarako bidean*. Doktore-tesia, Euskal Herriko Unibertsitatea. ADDI. http://www.euskara.euskadi.net/appcont/tesisDoctoral/PDFak/Idurre_Alonso_TESI.pdf (2025eko urriaren 15ean kontsultatua).

BERASALUZE, Gari (2014). «Haize-kontra nabigatzen», in *Urruzunotarrak gehituz 2014*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzua.

BERASALUZE, Gari (2016). «Urruzunotarrak: Oroitzapenez ehundutako bidaiak eta sarea», *Hegats* 54: 78-81.

BILBAO, Leire (2025 [2021]). «Poesian jolastu, amestu eta arriskatu egin behar da», in Ane Arrastoa, *Poetika feministak Afektuaren Ikasketen argitan. Euskal poesia garaikidearen irakurketa proposamen bat (1971-2020) (I. eranskina)*. Doktore-tesi argitaragabea, Euskal Herriko Unibertsitatea.

BORDIEU, Pierre (1999). «Une révolution conservatrice dans l'édition», *Actes de la Recherche en Sciences Sociales* 126-127: 3-28.

CANO, Harkaitz (2024). «Mahai ingurua. Euskal literatura aldizkariak eta periferiak. Gauzak ez dira horrela, gauzak horrelaxe daude [Parte hartzaileak: Itxaro Borda, Harkaitz Cano eta Beñat Sarasola. Moderatzailea: Juan Luis Zabala]», *Egan* 77 (1-2): 87-118.

DOLL, Darice eta LANDEROS, Damaris (2009). «Los concursos o certámenes literarios como actos performativos: El caso del Certamen Varela de 1887», *Acta Literaria* 38: 55-69. <https://doi.org/10.4067/s0717-68482009000100005>

EGAÑA, Ibon (2013). *Kritikarako hurbilketa literaturaren soziologiatik. Egunkari eta aldizkarietako euskal literatur kritiken analisisa (1975-2005)*. Doktore-tesia, Euskal Herriko Unibertsitatea. ADDI. http://www.euskara.euskadi.net/appcont/tesisDoctoral/PDFak/Ibon_Egana_TESIA.pdf (2025eko urriaren 15ean kontsultatua).

EUSKAL IDAZLEEN ELKARTEA. (2022). «Bazkideak Atik Zra». <https://idazleak.eus/eu/bazkideak/bazkideak-a-z>

GOROSTARZU, Ione (2025 [2022]). «Poesia une baten erretrato bat da, sentimendu batena, galdera batena», in Ane Arrastoa, *Poetika feministak Afektuaren Ikasketen argitan. Euskal poesia garaikidearen irakurketa proposamen bat (1971-2020) (I. eranskina)*. Doktore-tesi argitaragabea, Euskal Herriko Unibertsitatea.

IRASTORZA, Tere (2019). «Euskarazko literatura eta hitzen sorkuntzako emakumeen eta gizonen egoera: egoeraren diagnostikoa», in *Genero programak eta politikak*. Eusko Jaurlaritzaren Argitalpen Zerbitzua.

JIMENEZ, Irati (2021). *Begiak zabalduko zaizkizue. Literaturari buruzko elkarrizketa bat*. Elkar.

KORTAZAR, Jon (2022). *De la periferia al centro: nuevas escritoras vascas*. Edizioni Ca' Foscari.

LASARTE, Gema eta ÁLVAREZ-URIA, Amaia (2022). «Belaunaldi berriekin batera euskal literatura feministagoa da, baina oraindik bide luzea dago egiteko». *Noticias de Álava*, 2022ko ekainaren 12a. <https://www.noticiasdealava.eus/gasteiz/2022/06/12/belaunaldi-berriekin-batera-euskal-literatura-3585377.html> (2025eko urriaren 16an kontsultatua).

MEABE, Miren Agur (2006). «Doitasunaren poeta», in Ana Urkiza [Elkarrizketatzailea], *Zortzi unibertso, zortzi idazle*. Alberdania.

MUÑOZ, Josune (2010). «Tabu batzuk komikien bidez argituko dira». *Argia*, 2010eko otsailaren 14a. 10-14. <https://share.google/wqTG5UN7AQ1XJGhDC>

OLAZIREGI, Mari Jose (1999). «Intimismoaz haraindi: emakumezkoek idatzitako euskal literatura», *Oihenart* 1 (9): 1-75.

OLAZIREGI, Mari Jose eta AYERBE, Mikel (2016). «El conflicto de la escritura y la rescritura de la identidad: análisis de la narrativa de escritoras vascas que abordan el conflicto vasco», in Katarzyna Moszczyńska-Dürst, Karolina Kumor, Ana Garrido eta Aránzazu Calderón (arg.), *Identidad, género y nuevas subjetividades en las literaturas hispánicas*. Instituto de Estudios Ibéricos e Iberoamericanos de la Universidad de Varsovia.

OLAZIREGI, Mari Jose (2002). «Hegoaldeko euskal literatura milurte berriaren atarian», in *Eusko Ikaskuntza: XV Congreso de Estudios Vascos: Euskal zientzia eta kultura, eta sare telematikoak*: 639-647.

RUSS, Joana (1983). *How to suppress women's writing*. University of Texas Press.

UBEDA, Garbiñe (2024). «Maila apalenetik hasita, idazle». *Berria*, 2024ko urtarrilaren 29a. https://www.berria.eus/kultura/maila-apalenetik-hasita-idazle_2135883_102.html (2025eko urriaren 16an kontsultatua).

ZALDUA, Iban (2002). «Izan al da emakumeen literaturaren 'boom'-ik?», *Egunkaria*, 2002ko uztailaren 2a. <https://www.berria.eus/hemeroteka/egunkaria/pdfa/?data=2002-07-02&orria=044&zenb=TmpWcUpXOGExR0IzUW8yazZ6c3ZpZz09> (2025eko urriaren 16an kontsultatua).

Eranskinak

I. ERANSKINA: Euskal argitaletxe nagusiek poesiaren generoan argitaratutako emakume idazleen lanen katalogoak

1. taula. Alberdania argitaletxean argitaratutako emakume idazleen olerki-bildumak (1993-2021)

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Sano erradikal</i>	Isa Díaz	2020

2. taula. Balea Zuria argitaletxean argitaratutako emakume idazleen olerki-bildumak* (2017-2022)

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Ohe hutsetan</i>	Izaskun Gracia	2018
<i>Azalberritze bat**</i>	Esti Martinez	2018
<i>Zeldak -Gorputz honetatik-</i>	Elena Olave	2019
<i>Abaro</i>	Itxaro Borda	2020
<i>Aro beilegia**</i>	Lizar Begoña	2020
<i>Hostoen hezurdura unatua</i>	Maixa Zugasti	2021
<i>Eskuan beti zerbait**</i>	Maialen Berasategi	2021
<i>Hotza bazkatzen**</i>	Izaskun Igoa	2022

* Bi antologia poetiko ere argitaratu ditu Balea Zuriak: *Bidea eta zauria: sei poeta (2000-2019)* (2021) izenburuduna bata, Peru Magdalena, Jon Benito, Hasier Larretxea, Ione Gorostazu, Iñigo Astiz eta Beatriz Chivite olerkarien lanekin osatua, eta *Lurra eta dardara: zortzi ahots emakumezko: antologia poetikoa* (2019) izenburuduna bestea, Amaia Lasa, Itxaro Borda, Tere Irastortza, Miren Agur Meabe, Castillo Suárez, Leire Bilbao, Izaskun Gracia eta Aintzane Galardi poeten testuak biltzen dituena.

** DK Poesia Sariaren irabazlea.

3. taula. Elkar argitaletxean argitaratutako emakume idazleen
olerki-bildumak (1972-2022)

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Korapiloak*</i>	Jasone Osoro	2001
<i>Baxterreko ahotsa</i>	Ana Urkiza	2002
<i>Spam poemak</i>	Castillo Suarez	2004
<i>Bala hutsak</i>	Castillo Suarez	2006
<i>Souvenir</i>	Castillo Suarez	2008
<i>Des egiten</i>	Ione Gorostazu	2012
<i>Urtebetetze festa</i>	Castillo Suarez	2012
<i>Zure hatzaren ez galtzeko</i>	Itxaro Borda	2014
<i>Orain hilak ditugu</i>	Karmele Jaio	2015
<i>Babeserako kopia</i>	Goizalde Landabaso	2015
<i>Ez da erditzea</i>	Ione Gorostazu	2019
<i>Irautera</i>	Castillo Suarez	2019
<i>Dena ametsa den irudipena**</i>	Leire Vargas	2021

* Ipuinak eta poemak biltzen dituen liburua.

** Irun Hiriko Kutxa Literatura Sariaren irabazlea.

4. taula. Erein argitaletxean argitaratutako emakume idazleen
olerki-bildumak (1976-2022)

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Eskaileraren bi aldeetan</i>	Amaia Iturbide	1986
<i>Itzulbidea</i>	Amaia Iturbide	1992
<i>Gelak eta zelaia</i>	Amaia Iturbide	1994
<i>Ur-tximeletak</i>	Pili Kalzada	1999

<i>Labirintoaren orduak</i>	Amaia Iturbide	2008
<i>Eszenatokietako aztarnak hasten direnean</i>	Amaia Iturbide	2011
<i>Mendafin usaineko ihuntzeak</i>	Aintzane Galardi	2015
<i>Dorrearen eta penduluaren arteko ituna</i>	Amaia Iturbide	2016
<i>Biennale</i>	Beatriz Chivite	2017
<i>Txoriak etortzen ez diren lekua</i>	Alaine Agirre	2017
<i>Oroimenaren xaflakortasunaz</i>	Paloma Rodriguez-Miñambres	2019
<i>Zaharkitze programatua</i>	Eva Perez-Pons	2020

5. taula. Maiatz argitaletxean argitaratutako emakume idazleen olerki-bildumak (1984-2022)

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Bizitza nola badoan (1974-1984)</i>	Itxaro Borda	1984
<i>Basamortuan oasiaren bila</i>	Gotzone Sestorain	1986
<i>Just love, poemak</i>	Itxaro Borda	1988
<i>Egiaren egarritz</i>	Henriette Aire	1989
<i>Hautsak errautsa bezain*</i>	Itxaro Borda	2003
<i>Noiztenka, poemak</i>	Itxaro Borda	2007
<i>Itsasoko izaki</i>	Amaia Lasa Alegria	2010
<i>Chansons d'amour</i>	Ainara Maia Urroz	2012
<i>Medearen iratzartzea eta beste poemak*</i>	Itxaro Borda	2012
<i>Eskualdumaren gakoa</i>	Agurtzane Anduetza	2015

<i>Egunsentia</i>	Amaiur B. Blasco	2016
<i>Olerki ipuin eta eleberriak</i>	Mayi Pelot	2019

* Elebidunak. Sail honetakoak ez dira kontuan hartu grafikoak osatzerakoak, gehienak ez baitira jatorriz euskaraz sortuak.

6. taula. Pamiela argitaletxean argitaratutako emakume idazleen olerki-bildumak (1983-2022)

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Derrotaren fabulak</i>	Tere Irastortza	1986
<i>Osinberdeko kantoriak</i>	Tere Irastortza	1993
<i>Atari ahantziak</i>	Aurelia Arkotxa	1993
<i>Manual devotio gabecoa edo ibilgaihurtara erabilitako</i>	Tere Irastortza	1994
<i>Gabeziaren khantoreak</i>	Tere Irastortza	1995
<i>Izen gabe, direnak</i>	Tere Irastortza	2000
<i>Glosak - Esana zetorrenaz</i>	Tere Irastortza	2003
<i>Denbora enaren hegaletan</i>	Karmele Igartua	2009
<i>Itsaso kontra bat</i>	Karmele Igartua	2011
<i>Eta orain badakit</i>	Tere Irastortza	2011
<i>Amaren heriotzak libreago egin ninduen</i>	Mari Luz Esteban	2013
<i>Mundua betetzen zenuten</i>	Tere Irastortza	2015
<i>Pekineko kea</i>	Beatriz Chivite	2017
<i>Mugi/atu</i>	Beatriz Chivite	2019
<i>Andrezaharraren manifestua</i>	Mari Luz Esteban	2019
<i>Zoonomia*</i>	Nerea Arrien	2022

* Xabier Lete Nazioarteko Poesia Sariaren irabazlea.

7. taula. Susa argitaletxean argitaratutako emakume idazleen
olerki-bildumak (1983-2022)

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Hirusta</i>	Aitxus Iñarra	1985
<i>Hitz antzuen azokan</i>	Gema Lasarte	1985
<i>Krokodil bat daukat bihotzaren ordeiz</i>	Itxaro Borda	1986
<i>Bestaldean</i>	Itxaro Borda	1991
<i>Orain</i>	Itxaro Borda	1998
<i>Azalaren kodea</i>	Miren Agur Meabe	2000
<i>Mugarri estaliak</i>	Castillo Suarez	2000
<i>Ezkatak</i>	Leire Bilbao	2006
<i>Bitsa eskuetan</i>	Miren Agur Meabe	2010
<i>Scanner</i>	Leire Bilbao	2011
<i>Tractatus</i>	Jule Goikoetxea	2014
<i>Alde erantzira nabil</i>	Ekhine Eizagirre	2016
<i>Goseak janak</i>	Idurre Eskisabel	2018
<i>Etxeko urak</i>	Leire Bilbao	2020
<i>Nola gorde errautsa kolkoan</i>	Miren Agur Meabe	2020
<i>Lazunak azazkaletan</i>	Oihana Arana	2021
<i>Gu gabe ere</i>	Itziar Ugarte	2021
<i>Gepardo japoniarrak</i>	Lizar Begoña	2022

II. ERANSKINA: Euskal Herriko poesia-lehiaketa nagusietan saritutako emakume egileen lanen katalogoak

8. taula. Blas de Otero-Ángela Figuera Poesia Sarian (2008-2022)* garaile izandako emakume idazleen lanak

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Mendafin usaineko iluntzeak</i>	Aintzane Galardi	2014
<i>Biennale</i>	Beatriz Chivite	2016
<i>Oroimenaren xaflakortasunaz</i>	Paloma Rodríguez	2018
<i>Zaharkitzapen programatua</i>	Eva Pérez-Pons	2019

* 2009. urtean eman gabe geratu zen saria.

9. taula. DK Poesia Sarian (2017-2022) garaile izandako emakume idazleen lanak

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Azalberritze bat</i>	Esti Martinez	2017
<i>Aro beilegia</i>	Lizar Begoña	2019
<i>Eskuan beti zer bait</i>	Maialen Berasategi	2020
<i>Hotza bazkatzen</i>	Izaskun Igoa	2021

10. taula. Ernestina de Champourcin Lehiaketan (1994*-2021) saritutako emakume idazleen lanak

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Gariaren usain horia</i>	Maite Urkiza	1993
<i>Ura badoa maldan beheara</i>	Isabel Díaz	1994

<i>Bisaia ezagunek aurkeztu zaituzte</i>	Miren Zabala	1998
<i>Iragarki merkeak</i>	Castillo Suárez	1999
<i>Patio bat bi itsasoen artean</i>	Ixiar Rozas	2000
<i>Madarikazioa</i>	Castillo Suárez	2002
<i>Kapela berdea pianoaren gainean</i>	Katixa Aguirre	2003
<i>Eleak eta beleak</i>	Izaskun Gracia	2006
<i>Desoseguaren gorazarrea</i>	Paloma Rodríguez-Miñambres	2013
<i>Metro</i>	Beatriz Chivite	2014

* 1993 urtean hasi ziren euskarazko lanak ere saritzen. 1990., 1991. eta 1992. urteetan gaztelaniaz idatzitako lanak baino ez ziren saritu. 2020. urtean ez zen deialdirik egin.

11. taula. Irun Hiriko Kutxa Literatura-Sarian (1970-2022)*
garaile izandako emakume idazleen lanak

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Maitasunaren magalean</i>	Arantxa Urretabizkaia	1981
<i>Ezezagun baten kuademoa</i>	Mari Jose Kerejeta	1987
<i>Hitz hits, paperezko mihisetan lits</i>	Aranzazu Garzia	1991
<i>Ontzi iluna</i>	Isabel Díaz	1998
<i>Poema amniotikoak</i>	Sonia González	2005
<i>Dena ametsa den irudipena</i>	Leire Vargas	2021

* 1975ean eta 1989an saria eman gabe geratu zen. 2013an eta 2020an ez zen deirik egin.

12. taula. Iruña Hiria Nazioarteko Poesia Lehiaketan (2016-2022) saritutako emakume idazleen lanak

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Hegodun poemak</i>	Aintzane Galardi	2018
<i>Bidai (H)ariketak</i>	Oihane Garmendia	2020
<i>Eripoemia</i>	Lierni Azkargorta	2021

13. taula. Iruñeko Udalak antolatutako egile berrientzako euskarazko literatur lehiaketan (1988-2021)* saritutako emakume idazleen lanak

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Menda eta azukrearen olerkiak</i>	Maria Markotegi	1990
<i>Amodio galduak</i>	Castillo Suárez	1998
<i>Bitaminak</i>	Castillo Suárez	1999
<i>Graffiti berba</i>	Alazne Juaniz	2005
<i>Pekineko kea</i>	Beatriz Chivite	2012
<i>Udaberria gutaz ahaztu zen urte hartan</i>	Marisa Zubiri	2013
<i>Hareazko gabiltza</i>	Irati Majuelo	2017
<i>Patriketan gordeak</i>	Nerea Balda	2018
<i>Itzalak uraren azpian</i>	Iosune de Goñi	2021

*1989., 1992., 2006., 2007., 2009., 2010. eta 2014. urteetan ez zen deialdirik egin edo saria banatu gabe geratu zen.

14. taula. Lauaxeta Poesia Sarian (2012-2021) garaile izandako emakume idazleen lanak

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Eszenatokietako aztarnak hasten direnean</i>	Amaia Iturbide	2012
<i>Tractatus</i>	Jule Goikoetxea (< 35)	2014

<i>Metro</i>	Beatriz Chivite (< 35)	2015
<i>Morfologiak</i>	Garazi Ugalde (< 35)	2016
<i>Dorrearen eta penduluaren arteko ituna</i>	Amaia Iturbide (> 35)	2017
<i>Zeldak -Gorputz honetatik</i>	Elena Olave (< 35)	2020
<i>Etxeko urak</i>	Leire Bilbao (> 35)	2021

15. taula. Xabier Lete Nazioarteko Poesia Sarian (2011-2021)*
garaile izandako emakume idazleen lanak

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Zoonomia</i>	Nerea Arrien	2021

* Bi urtean behin egiten da deialdia.

16. taula. Xabier Portugal Pasaia Hiria poesia lehiaketan (1981-2022)
saritutako emakume idazleen lanak

Izenburua	Idazlea	Urtea
<i>Oroimen bizi eta margulduak</i>	Mirari García de Cortázar (acesita)	1995
<i>Txilista</i>	M ^a Jesús Muñoz (1. saria)	2001
<i>Asteburuko bidaia</i>	Arantza Otaegi (2. saria)	2009
<i>Hirigrafiak eta paisaiagramak</i>	Ekhiñe Egiguren (1. saria)	2011
<i>Korapiloak lokarrietan</i>	Garazi Ugalde (1. saria)	2014
<i>Morfologiak</i>	Garazi Ugalde (1. saria)	2015
<i>Afasia Airlines</i>	Goizane Aizpurua (1. saria)	2017
<i>Interpretazioak G minorren</i>	Goiatz Labandibar (2. saria)	2019
<i>Gorputz baten aztarnak elurretan</i>	Iosune de Goñi (1. saria)	2021

